

SÛRNÂME-İ VEHBÎ'DE YAZINSAL DİLİN ÖZELLİKLERİ VE TOPLUMSAL ZÜMRELERİN BU DİL ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ*

*Banu DURGUNAY***

ÖZET

Osmanlı Devleti'nde saray düğünleri veya şenlikler üzerine kimi zaman padişahın görevlendirdiği kimselerce hazırlanan surnâmeler 16. yüzyılda bağımsız bir edebî tür olarak ortaya çıkmıştır. 18. yüzyılda Sultan III. Ahmet'in şehzadelerinin sünnet düğününü ve bir düğünü anlatan Vehbî'nin Surnâme'si ağır ve süslü dili örneklemesi bakımından dikkate değerdir. Bizzat padişah tarafından görevlendirilen şairin veya yazarın, beğenilerini göz önünde tuttuğu kitle toplumun en yüksek makamını işaret eder. Patronaj ve ait olunan zümrenin kısıtlamaları, eser sipariş üzerine yazılmışsa, sipariş edenin istekleri ve muhatabının anlama ve beğenme seviyesine uygunluk gibi gerekçelerle değişim gösteren Osmanlı nesir dilinde işlevsel metinlerle, hüner sergileme amaçlı yazınsal metinler arasındaki farkı belirleyebilmek için çeşitli dil yapılarına bakılmalıdır. Hayati Develi, üst anlatı dilinin belirleyicisi olan dil özelliklerinin tespiti için bir yöntem önermiştir. Buradan yola çıkılan çalışmada Vehbî'nin Surnâme'sinden seçilen bir bölümün dil özellikleri, Hayati Develi'nin hitap edilen kitleye bağlı olarak değişen dil kullanımını hakkındaki görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Surnâme-i Vehbî'nin seçilen bölümü üzerindeki incelemede eserin yazınsal, hüner gösterme maksatlı olduğu, bu bakımdan da üst yazı dilinin özelliklerini gösterdiği tespit edilmiştir. Yine bu çalışmayla yazınsallığı belirleyen en önemli öge olan mecazların kullanımının betimlenen zümrelere bağlı olarak yoğunlaştığı veya seyredtiği görülmüştür. Yani Hayati Develi'nin hüner göstermeye bağlı yazınsal dilin toplumsal zümre ve tabakalarıyla olan ilişkisi seçilen metinde doğrulanmış ve Surnâme-i Vehbî'de üst yazı dilini kuran yapının, zümrelere bağlı olarak değişimi de gözler önüne serilmiştir.

Anahtar Kelimeler: surnâme, nesir, edebî dil, toplumsal zümreler

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Arş. Gör. Akdeniz Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Dili, El-mek: b.durgunay@yahoo.com

LITERATURAL LANGUAGE FEATURES IN SÛRNÂME-I VEHBÎ, AND THE EFFECT OF SOCIAL COMMUNITIES THAT INFLUENCE THE LANGUAGE

STRUCTURED ABSTRACT

Sûrnâme's are literary works about the Ottoman Empire's palace weddings, circumcision ceremonies or festivals, usually prepared by the poets that were appointed by Sultan. Although, festivals and weddings took part in classical Ottoman poetry in earlier periods; they had become original literary works in 16th Century. Even though, Sûrnâme's considered as proses that reflect the language characteristics of their era, Mehmet Arslan highlights that Vehbi's language is more ornate and involuted than its contemporaries. In the 18th century, Sûrnâme-i Vehbî narrates III Ahmet's sons' circumcision ceremony, and a wedding ceremony serving as an important example for ornate and involuted language of these texts. This study focuses on language of Vehbi's work while pondering on the characteristics of its target audience. Being directly assigned by Sultan, taste of his audience that poet or the writer pleases, points to the highest of estates. While taking the limitations imposed by patronage and social class into consideration, elements of language has to be analyzed in order to probe into the difference of functional prose that had to comply with the level of taste and comprehension of the patron and ornate prose that was devised for show off. Hayati Develi proposed a methodology for finding out the decisive elements of metaphoric ornate narrative language.

Hayati Develi emphasizes that there is no agreed scale for assessing the comprehensibility of Ottoman texts which classifies the comprehensibility of the text as plain, moderate or ornate. On the other hand, he recommends a classification based on Bernstein's theory. Develi, with this method, differentiates colloquial language and ordinary prose and metaphoric ornate prose. He probes into the differences between ordinary prose and ornate prose by evaluating the intensity of quotations in the text. He depicts this assessment schematically and stratifies ordinary prose into B1, B, B2 and ornate prose into C1 and C B1 layer shows similarities colloquial language where as B2 layer has more similarities to ornate prose.

Building on Hayati Develi's study, a selected excerpt from Sûrnâme-i Vehbî is analyzed using his methodology that studies the language characteristics which alter with the targeted audience. This article studies usage of Arabic and Persian quotes, usage of elements of eastern mythology, direct quotes of Persian proverbs etc. in Sûrnâme-i Vehbî. These usages suggest that writer targeted an audience with Arabic and Persian cultural background. With the same token, the excerpt selected from Vehbi's Surname is scrutinized for "seci"'s, metaphorical usages and redundant adjective usage. The text is scrutinized for foreign language elements, especially Persian elements, in terms of supportive sentence structures belonging to these foreign language elements.

This study attempts to show that selected excerpt of Sûrnâme-i Vehbî characterizes as an example of ornate prose, displaying features

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015*

of metaphoric ornate narrative language which is intended for showing off. This study further attempt to show that metaphors, one of most important characteristic of this literary work, intensify or dilute based on the narrated social class. For this reason, the section in Vehbi's work where the feast of statesman in their tent narrated is meticulously explored. In this chapter of the study where this text is scrutinized, grand vizier who was seated in the first class dining table, Shaikh al-Islam (the chief religious official in the Ottoman Empire), the governor of Rakka, Silahdar Agha's (Master of best warrior's assigned to the protection of Sultan) and Calvary auditors (süvari mukabelecisi) were portrayed in an array in association with their social status. In this portrayal, the language gets more ornate and literary while relying more on metaphors and redundant adjectives in cases where the grand vizier is narrated. Narrations start with grand vizier and other names finds their place in the text per their ranks. This study presents that while the inferior ranks are narrated metaphors are not deployed. On the other hand, when Shaikh al-Islam and the governor of Rakka are narrated usage of redundant adjective is pervasive. However, when Silahdar Agha's and Calvary auditors are narrated redundant adjectives are not used. This pattern clearly points to the prominence of the ranks in the narrations. The first class dining table where the grand vizier is seated was narrated in length while the other three dining tables were narrowly narrated in one sentence. In this single sentence, neither redundant adjectives nor metaphors were employed. The length of the sentences can also be associated with show off.

In conclusion, Hayati Develi's hypothesis that correlates metaphoric ornate narrative language with social layers is supported and the alternating characteristic of metaphoric ornate language with social class is displayed for Sûrnâme-i Vehbî.

Key Words: Sûrname, prose, literatural language, social communities

Osmanlı Devletinde şenliklerin ve düğünlerin yazıya geçirilmesi daha eskiye dayanmakla birlikte surnâmeler, 16. yüzyılda bağımsız bir edebî tür olarak ortaya çıkmıştır. Bu alanda kapsamlı çalışmalar yapan Mehmet Arslan, türün içeriğini şöyle ifade eder: “[S]urnameler, padişahların erkek çocuklarının (şehzadelerin) sünnet düğünlerini, kızlarının veya kız kardeşlerinin evlenme düğünleri vesilesiyle yapılan sur-ı hümayunları anlatan edebî eserlerdir” (Arslan, 1999: 5). Surnâmeler mensur ya da manzum olarak hazırlanabilir. Mensur surnâmelerde şenliğin her gününe ayrı ayrı yer verilir ve günlük olaylarıyla ele alınan şenliklerle ilgili birçok ayrıntı işlenir. Surnâmelerin dili, çağının nesir anlayışına paralel olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu nesir dili hakkında Mustafa Durmuş şunları söyler:

Günlük konuşma dilinden ve dönemin estetik öğelere çok fazla başvurmadığını bildiğimiz üslubun örneği sayılabilecek eserlerin dilinden farklı olarak, Şiire has bilinen biçime ve anlama dayalı sanatlarla bezenmiş suni bir yazı dilidir [...] İslam medeniyet dairesinin bütün üyelerinde, benzer entelektüel düzeyin ürünü olan ve geleneğin, hemen bütün kurallarını belirlediği estetik araçların nesirdeki en göze çarpanları, seci, aliterasyon, iştikak, tenasüp, mecaz vb. gibi şiirde örneklerini gördüğümüz sanatlı yapılardır. Paralelliğe dayalı bu sanatlı yapıların, açıkça

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

gözlenen metne hâkimiyeti, klasik Osmanlı nesrinde estetik üslubun belirleyicisidir.” (Durmuş, 2012: 995).

Estetik nesir dilinin oluşumunu değerlendiren Mustafa İsen, İstanbul’un fethinden sonra nazımda klasikleşme sürecine girildiğini söyler ve nesirdeki gelişmeyi şöyle özetler:

Nesir’de bu gelişme (klasikleşme), ancak Kanuni Sultan Süleyman döneminde sağlanabilmiş, XVI. Yüzyıldan itibaren artık bir önceki yüzyılın yalın ifadeli örneklerine rastlanmaz olmuştur. Bu dönem metinlerinde, Orta Çağ, Fars nesir geleneğinin estetik etkileri görülmeye başlar. Birleşik cümle kuruluşları, bu dillerden giren yeni kelime ve terkipler, soyut kavramlar, genellikle yazıdilinin ürünüdür [...] XVI. Yüzyıldan itibaren [...] bir düşünceyi yayma aracı olan nesir, sanat gösterme aracına dönüşmüş, bunu gerçekleştirmek için de şiire ait özelliklere yaslanmaya başlamıştır. (İsen, 2006: 82-3)

Mehmet Arslan, Vehbî’nin eserinin, diğer sûrnâmelere göre dilinin daha ağır oluşunu ve süslü nesrin hemen hemen tüm özelliklerini taşımasını öne çıkarır (Arslan, 1999: 56). Dolayısıyla Vehbî’nin Sûrnâme’si, Mustafa İsen’in sözünü ettiği sanatsal yönü ağır basan, anlaşılması güç bir dille yazılmış metin olarak değerlendirilebilir.

“Yazarlar, yapılan bir şenliğin ardından kendi istekleriyle bir sûrnâme kaleme alabildikleri gibi padişahın ya da ‘sûr emini’ adı verilen şenlikten sorumlu kişinin emriyle de bir eser yazabilirler.” (Korkmaz, 2004: 23). Osmanlı edebiyatına özgü bir tür olan sûrnâmelerin bir kısmı, padişah tarafından görevlendirilen kimselere yazılır. Bu durumun metinlerin dilinin şekillenmesinde etkili olup olmadığı sorusuna odaklanan çalışmada, dil özellikleri nedeniyle *Sûrnâme-i Vehbî* örneğinden yola çıkılacaktır. *Sûrnâme-i Vehbî*’nin ağır ve süslü bulunan dil özellikleri, Hayati Develi’nin Osmanlı tarihçiliğinin bilgi verme amaçlı metinlerden, hüner gösterme amaçlı metinlere doğru gelişimini ele alırken ortaya koyduğu bilgilerden ve yöntemden hareketle değerlendirilecektir. Bu yolla, 18. yüzyılda Vehbî tarafından yazılan Sultan III. Ahmet’in şehzâdelerinin sünnet düğününün altıncı gününden seçilen bir bölüm ele alınacaktır. Çalışmanın malzemesi olarak seçilen bölümde musiki faslından sonra, Arap cambazların gösterileri, sadrazamın konuklarına verdiği ziyafet ve gecenin ilerleyen saatlerinde padişahın da katıldığı Tersane eğlencelerine yer verilmektedir. Çok çeşitli zümreden insanları içeren bu bölüm, Hayati Develi’nin “Söze boğulan tarih: Osmanlı tarih yazıcılığının dili” başlıklı makalesinde üzerinde durduğu hitap edilen zümreye göre değişen dil kullanımına yönelik dikkat çekici örnekler içermektedir.

Hayati Develi’nin çalışmasındaki önemli tespitlerinden biri şöyledir:

Yazar metnini oluştururken hem patronaj ilişkisinden kaynaklanan, hem de ait olduğu toplumsal zümre tarafından belirlenen bir takım kısıtlamalar altındadır. Eseri sipariş eden (varsa), eserin dili konusunda da bir takım talepleri olabilir [...] [Y]azar eserini bu öncelikli muhatabının anlama ve beğenme seviyesini göz önünde tutarak yazmalıdır. Yazar aynı zamanda ait olduğu dil zümresinin (speech community) sınırlamaları içindedir [...] [E]serinin böyle bir zümre tarafından değerlendirileceği göz önünde tutularak eser verilir. (2010: 85-6)

Fatih Sultan Mehmet’ten sonra gelişen Osmanlı bürokrasiyle, toplumsal zümreler ve katmanlaşmalarla birlikte zamanla bu zümrelerin dilleri de ortaya çıkmıştır (Develi, 2010: 110-1). Özellikle resmi yazışmalarda hitap edilen zümrenin belirleyiciliği nesir dilinin gelişmesinde de etkili olmuştur.

Yazarın, metnin alıcılarının dil zümresini dikkate alması gerekmektedir. Sûrnâme-i Vehbî, padişah tarafından yazarına verilen bir görev sonucunda kaleme alınmıştır. Beğenileri göz önünde

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

tutulacak olan muhatap kitlenin toplumun en yüksek makamını işaret etmesinin, şüphesiz Vehbî'nin dili üzerinde etkisi bulunmaktadır.

Vehbî'nin dil kullanımını örneklemeden önce, bu çalışmaya yol gösteren yöntem ele alınmalıdır. Hayati Develi, Osmanlı metnlerinin dilinin anlaşılabilirlik bakımından sade, orta ve süslü olarak değerlendirilmesinin bir ölçütünün bulunmadığını ifade eder (2010: 86). Buna karşılık Bernstein'in teorisine dayalı bir sınıflandırma önerir. Develi, bu yolla konuşma dili ile alt ve üst yazı dillerini ayırır. Alt yazı dili ile üst yazı dili arasındaki farkı, "alıntı kelimelerin metin içindeki yoğunluğu açısından" değerlendirir (Develi, 2010: 87). Bu değerlendirmelerini bir şema üzerinde de gösterirken, yazı dilinin alt katmanını B1, B, B2; üst yazı dilini C1 ve C ile ifade eder. B1 konuşma dili katmanına yakınlık gösterirken, B2'nin de üst yazı diliyle ortaklıkları fazladır.

Hayati Develi, Osmanlı nesrinin ürünlerinin çoğunlukla alt yazı dili katmanının üst yazı diline yaklaştığı alana ait olduğunu söyler (2010: 92). Yazınsallığın öne çıktığı alandaki yoğunluğu Hayati Develi nazımın önemsenmesine bağlar: "Nesrin esasen ikinci derecede bir yazı türü kabul edildiği, üstünlük ve itibarın nazım'a verildiği bir entelektüel ortamda, nesir ile uğraşanların da itibar görebilmek için yazınsal bir dil geliştirdiklerini kabul edebiliriz" (2010: 92).

Patronaj ve ait olunan zümrenin kısıtlamaları, eser sipariş üzerine yazılmışsa, sipariş edenin istekleri ve muhatabının anlama ve beğenme seviyesine uygunluk gibi gerekçelerle değişim gösteren Osmanlı nesir dilinde işlevsel metinlerle, hüner sergileme amaçlı yazınsal metinler arasındaki farkı belirleyebilmek için çeşitli dil yapılarına bakılmalıdır. Çalışmanın bu aşamasında, Hayati Develi'nin sözünü ettiği üst anlatı dilinin belirleyicisi olan dil özellikleri, Sûrnâme-i Vehbî'den örneklenerek değerlendirilecektir.

Alıntı Unsurlar: Hayati Develi, üst yazı dili katmanlarının daha sık yer verdiği "alıntı unsurlar" ile alt yazı dili katmanından ayrıldığını söyler (Develi, 2010: 100). Bu alıntı unsurlar, Arapça, Farsça sözcüklerinin çok sık kullanımı, alıntı sözcüklerinin söz dizimi unsuru olmaları, kalam-i kibarlar, beyit, hadis ve ayet alıntılarını ile Arap ve Fars tarihi veya mitolojisiyle ilgili olabilir (Develi, 2010: 100).

Vehbî'nin Sûrnâme'sinde, Farsça ve Arapça alıntı unsurlara çok fazla yer verilir. Çalışma nesnesi olarak seçilen metnin her cümlesinde görülebilen alıntı unsurlar hakkında fikir vereceği düşünülen bu örnekte Arapça ve Farsça kullanımının yoğunluğunun fark edileceği gibi, alıntı unsurların sözdiziminin öğeleri olarak kullanıldığı da görülür:

Ol vakte imâle-i sükkân-ı ruhsat zuhûru ile kalyonlarda ceng bayrakları açılıp birbirini merdâne meydân-ı kârzâra da'vet için gûyâ dest-cünbân-ı işâret oldular ve haber topları atılıp yek-dîgere lehîb-i mehîb-i bevârik-ı medâfi' ü benâdik birle sâ'ika-bâr-ı dehşet olarak sadâ-yı haşyet-fermâ-yı kerre-nây-ı firengî-edâ ile ceng-i harbîye âgâz kıldılar. (Vehbî, 2008: 566)

Metinde, Develi'nin sözünü ettiği "kalam-ı kibar"ın bir örneğine rastlanır. Bu örnek Farsça bir atasözüdür. Atasözünün Türkçeye çevrilmemesi veya anlamı açıklanmadan doğrudan alıntılanması, hedef kitlenin Fars diline ve kültürüne hakimiyetinin bir önkoşul olduğunu işaret eder: " 'Kec dâr ü me-rîz' meselini icrâ eyledi" (Vehbî, 2008: 569).

Hadis veya ayet alıntılarında yer verilmeyen metinde, mitolojiden sıkça yararlanır. Bu alıntı öğeler, muhatap olan kitlenin ortak kod sisteminde yer alan unsurlar olmalıdır. Çünkü bu göndermeler, ortak bellekte bulunduğu zaman anlamlı olabilir. Mitolojik veya tarihi alıntı öğeler şöyle sıralanabilir:

- Mühr-i Süleymân: "[H]er kûşesinde bir kûze-i memlû-yı Mısrî ile mühr-i Süleymân'a dönüp" (Vehbî, 2008: 568).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

- Tûbâ ağacı: “[B]ir zamân nahl-i tûbâ gibi vajgûn oldu” (Vehbî, 2008: 570).
“[M]ânend-i ‘unkûd-ı hurmâ ve hâlet-nümâ-yı nahl-i tûbâ oldu” (Vehbî, 2008:575).
- Kûh-ı Elbürz: “kendi kûh-ı Elbürz kadar bâr-ı girânı var iken” (Vehbî, 2008:569).
- Süleyman’ın veziri Âsaf: “meclis-i Âsafi’ye müsûl eyleyip” (Vehbî, 2008:570).
“[G]evher-i ‘âlem-bahâ-yı vücûd-ı Âsafi ‘imâme-i sühba-i lü’lü-inişângâh-ı ‘izzet oldu” (Vehbî, 2008:570).
- İskender: “Hudâvend- İskender-ikbâl” (Vehbî, 2008:574). Burada alıntı unsur, “padişah” için mecazlı olarak kullanılmıştır.
- Tûr dağı ve Allah’ın Musa peygambere tecellisi: “[C]ebel-i Tûr’da ser-zede-i zuhûr olmuş bir nahl-i âteş-bahâr-ı ergavân-nümûn idi” (Vehbî, 2008:564).
- Hüsrev Perviz’e ulaşan hazine: “[B]ir sâl-ı âhar dahı rûy-ı deryâda nümûne-i genc-i bed-âver olup” (Vehbî, 2008:576).
- Zühre yıldızının güzel bir kadın oluşu: “Zühre-i zehrâyı zenne kıyâfeti ile raksân eder idi” (Vehbî, 2008:576).
“[H]eyâkil-i garîbe ve suver-i ‘acîbe ve rakkâsân-ı gazâlâne-hırâm ve sâzendegân-ı Zühre-ndâm” (Vehbî, 2008:574).
- Leyla: [G]ûyâ cemâl-i leylâ-yı leyle-i zulmâdan perde-i zulmet açılıp” (Vehbî, 2008:575).

Ortak hafızada bulunan birikimi işaret eden burçlarla ilgili kullanımlar da buraya dâhil edilebilir: “[H]ademe-i Cevzâ-kemer-i ‘atebe-i devlet ve peykân-ı Hurşîd-efser-i Mâh-sûret Keh-keşân gibi kemer-beste-i makâm-ı ‘ubûdiyyet ve Süreyyâ gibi müctemi’u’ş-şeml-i silk-i hizmet olup ve lûle-i kûs-i şâhî evc-i âsmâna ve gulgule-i nevbet-i pâdişâhî Burc-ı Keyvân’a erişti” (Vehbî, 2008:572).

Çalışmanın nesnesi olan metinde bazı sözcüklerin Türkçe karşılıkları, alıntı sözlerle beraber kullanılmıştır. Metinden alıntılanan bu cümlede aynı anlama gelen göz, merdüm ve çeşm sözcüklerinin kullanımı sözü edilen durumu örnekler: “[H]er bir gözünde bir merdüm-i perî-likâ döndükçe döner ve çeşm-i erbâb-ı temâşâyiyânı vakf-ı gerdiş-i hayret eder idi” (Vehbî, 2008:575). Bu kullanımda, aynı anlama gelen sözcüklerin cümle içinde farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılmış olması da dikkat çekicidir. Cümlede göz, “dolap gözü”ne karşılık olarak kullanılmıştır; merdüm, “adam” anlamına gelir ve çeşm, “görme organı” anlamındadır.

Fars ve Arap dillerinden alıntılar ve tarihi, mitolojik unsurlar bir birikimi gerektirmektedir. Buradan anlaşılan yazarın, Arap ve Fars kültürel birikimine sahip bir kitleyi hedef aldığıdır.

Seci Kullanımı: Hayati Develi’nin üst yazı dilini işlevsel alt yazı dilinden ayırmada dikkat ettiği yapılardan bir diğeri olan secilere Vehbî’nin eserinde sıkça rastlamak mümkündür. Vehbî’nin bir üslûp özelliği olarak kullandığı secilerin, mecazların görüldüğü bölümlerde daha yoğun olarak kullanıldıkları söylenebilir. Bu çıkarım, mecazların sıklaştığı, padişah ve diğer devlet büyükleri ile ilgili ifadelerde seci kullanımının daha fazla olduğunu gösterir. Aşağıdaki örneklerde seciler vurgulu olarak gösterilmektedir:

- “Anların akabında otag-ı hümâyûn pişgâhında bast-ı ferş-i çemen-gûn olunup yüz kadar güzîde hânende ve müntehab sâzendeler birbirine dem-sâz ü hem-âvâz olarak mûsikî faslına âgâz eylediler. Ve hânende başılık ile sâzende-i kânûn-ı iftihâr olan Hasan Çelebi tutî-i lâ’lin-minkâr gibi şîrin-sadâlık ve şeker hâlık eyleyip makâm-ı râsta kıyâm ve hânendegâna ta’yîn-i usûl u telkîn-i makâm ederek” (Vehbî, 2008:567).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

- “Ve iki tîg-i tâbdârı refîkinin başı üzerinde sergûş gibi yalmânı yukarı nihâde ve âgûş gibi küşâde eyleyip” (Vehbî, 2008:569).
- “Tophâne tarafından ibdâ’ olunan sâl-ı garîbü’t-timsâl emre imtisâl için keşîde-i nazargâh-ı Hudavend-i İskender-ikbâl kılınp izhâr-ı san’at-ı cerr-i eskâl eylediler. İçinde kanâdil-i zümür-rûd-reng ile ârâste bir sûtûn-ı mülemmâ’-gûn ki gûyâ riyâz-ı ‘âlem-i nûrda bir serv-i mevzûn ve cebel-i Tûr’da ser-zede-i zuhûr olmuş bir nahl-i âteş-bahâr-ı ergavân-nümûn idi” (Vehbî, 2008:574).
- “[H]ademe-i Cevzâ-kemer-i ‘atebe-i devlet ve peykân-ı Hurşîd-efser-i Mâh-sûret Keh-keşân gibi kemer-beste-i makâm-ı ‘ubûdiyyet ve Süreyyâ gibi müctemi’u’ş-şeml-i silk-i hizmet olup ve lûle-i kûs-i şâhî evc-i âsmâna ve gulgule-i nevbet-i pâdişâhî Burc-ı Keyvân’a erişti ve serhengân-ı şetâret-âyîn-i udhûke-uslûb yek-dîgere tabanza-zen ü leked-kûb olarak tenşît-i kulûb için pûskürtme fişekleri ile biri-birine girişti” (Vehbî, 2008:572).
- “Bu hâlet-i nazargâh-ı Şehriyârî’de izhâr-ı mahâret ü ifazâ-i şetâret ve sığâr u kibâr ve karfîb ü ba’îd ta’âmim-i safâ vü meserret ederek güzâr ettikleri” (Vehbî, 2008:576).

Örnek olarak ele alınan secilerin yalnızca sanat yapmak maksadıyla ortaya konmadığı da söylenebilir. Yani Vehbî, yalnızca seci yapmak endişesiyle, anlamı örselemez.

Mecaz Kullanımı: Hayati Develi, işlevsel metinle yazınsal metin arasındaki en büyük farkın mecaz kullanımı olduğunu söyler (2010:104). “Yazınsal dilden ödünçlenmiş mecazlarla örülü, onu adeta taklit eden, hatta secilerle, aliterasyonlarla yazınsal metne benzemeye çalışan bir işlevsel metin, artık bilgi aktarma / öğretme konusunda dolaylı bir yol seçmiş demektir” (Develi, 2010: 104). Sûrnâme-i Vehbî’de inceleme nesnesi olarak seçilen bölümde mecazlara çok sık yer verilmesinden hareketle, metnin hüner gösterme amacı açığa çıkarılabilir. Yazınsal dil açısından büyük belirleyiciliği olan bu kullanımın üzerinde durmak gerekmektedir:

- “Bağçevan Oglu kolu gelip *tarh-endâz-ı hadâyık-ı inbisât u neşât oldular*” (Vehbî, 2008:576): Eğlendirdiler.
- “[T]utî-i la’lîn-minkâr gibi *şîrîn-sadâlık ve şekker-hâlık eyleyip*” (Vehbî, 2008:567): Şarkı söyleyip.
- “[S]adâ-yı dil-keş-nevâların *reşîde-i evc-i âsmân* ve nagme-i ‘Acemânelerin velvele-endâz-ı memleket-i Irâk u Isfahân eylediler” (Vehbî, 2008:567): [Çalgıcılar] çalmaya başladılar.

Yukarıdaki cümlede, tevriyeli bir kullanım da dikkati çekmektedir. Buna göre, “Acemlere özgü nağmelerle Irak ve Isfahan ülkelerine şaşkınlık saldırdılar” olarak düşünülebilecek olan sözler, “Acem, Irak, Isfahan makamlarını çaldılar” biçiminde de anlamlandırılabilir. Bu ikinci anlamı destekleyen bir diğer işaret de “velvele”nin bir müzik terimi olmasıdır. Örnekte görüldüğü gibi, metindeki birtakım mecazlar, nazımdaki edebî sanatlara fırsat verecek biçimde düzenlenmiştir denebilir.

- “[N]ây-ı kalem *terâne-rîz-i rakam olmak* çesbân görüldü” (Vehbî, 2008:567): Yazmak.
- “[P]üşte-i ser-i sevdâ-zedesine *kubbelerde ‘âlem misâli meşhûd-ı ‘âlem oldugundan*” (Vehbî, 2008:568): Kendini göstermek.

Yukarıdaki örnekte vurguyla gösterilmeyen “püşte-i ser-i sevdâ-zede” ifadesi, daha önce betimlenen Arap cambazın “siyeh-çerde” olmasıyla birlikte değerlendirilirse, sevdâ sözcüğünün kara anlamıyla da sevdalı anlamıyla da yorumlanabileceği görülür. Bu durum, sözcüklerin çift anlamlı olarak kullanılabilmesine dikkati çekmektedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

- “ ‘Arab’ı di’âme gibi ikâme edip kendi dahi *şâgirdinin başında mesâbe-i ‘imâme olup*” (Vehbî, 2008:569): Başına sarılıp.
- “[H]er tablanın üzerinde dörder beşer kûze-i Mısırî’yi *kandîl-i menâra müşâkil eyleyip*” (Vehbî, 2008:569): Yerleştirip.
- “[K]adem-i zen-i *tebcîl oldular*” (Vehbî, 2008:570): Katıldılar.
- “*Ol çeşm-i çerâg-ı dûdmân-ı devlet*” (Vehbî, 2008:570): Padişah.

Yukarıdaki örnekteki mecazlı kullanım, aynı zamanda daha sonra üzerinde durulacak olan “gereksiz sıfat kullanımı” bağlamında da değerlendirilebilir.

- “*Ol çeşm-i çerâg-ı dûdmân-ı devlet şem’-i mihrâb gibi pertev-bahş-ı mesned-i sa’âdet oldukta*” (Vehbî, 2008:570): Oturduğunda.

Sözü edilen örnekte, padişah “şem” gibi oturup, çadırı aydınlatır ve davetlileri de mertebelerine göre halka halka dizilirler ve onlar da mumun etrafındaki “pervane”lere benzetilirler: “*Ol çeşm-i çerâg-ı dûdmân-ı devlet şem’-i mihrâb gibi pertev-bahş-ı mesned-i sa’âdet oldukta cümlesi edâ-yı merâsim-i dâmen-bûsî ile mürâ’ât-ı şerâyit-ı âdâb ve resm ü râhları muktezâsınca pervâne-vâr gird-â-gird ihâta vü isti’âb ile ku’ûda ruhsât-yâb oldular*” (Vehbî, 2008: 263). Böylece divan edebiyatının mazmunlarının nesirde de kullanıldığı görülebilir. Tabii bu mazmunların kullanımı da hüner gösterme amacıyla ilgili değerlendirilmelidir.

- “[G]evher-i ‘âlem-bahâ-yı vücûd-ı Âsafî ‘imâme-i sübha-i lü’lü-i nişângâh-ı ‘izzet oldu” (Vehbî, 2008:570): Değerli devlet büyüklerinin başı oldu.

Padişahın eğlenmekte olduğu Tersâne’ye bakılacağı bildirilirken, padişahın adı kullanılmaz. Ancak yıldızlar, parlaklık ve aydınlıkla ilgili ifadelerle padişahın söz edileceği işaret edilir: “[İ]stihrâc-ı ahkâm-ı neşât tulû’-ı kevâkib-i lâmi’atü’l-envâr ve şutû’-ı meşâbih-i sitâre-şümâra mevkûf olmanın ‘inân-ı ‘azîmet gece şenliği seyri için semt-i Sâhil-sarây-ı Tersâne’ye masrûf kılındı” (Vehbî, 2008:571).

Yukarıdaki örnekten hareketle padişah ile ilgili olan bölümde kullanılan ifadelerin özelliklerine bakılabilir. Padişahın bulunduğu Tersane eğlenceleri anlatılırken her zamankinden fazla ve ağır Arapça, Farsça tamlamalar ve mecazlı kullanımlar dikkati çekmektedir. Bu durum, padişahın bulunduğu sarayın anlatımı üzerinde görülebilir:

Mâh-ı mezbûrun yigirmi birinci günü ve sûr-ı meymenet-mevfûrun yedinci selâsâ gecesi ‘arûs-ı perde-nişîn-i Hurşîd’in âvizân-ı divâr-ı sipihr-i berîn olan mükhüle-i sîmîni- kinîme-i kurs-ı Mâh-ı şeb-tâbdır- taklîb-i dest-i kudret ile ser-nigûn görünüp kühl-i miski-fâm-ı zalâm bisât-ı sefid-i rûza rizân olmanın sevâd-ı çeşm-i gazâlân gibi siyâhî nümûn olduğu şeb-hengâmda Sâhil-sarây-ı Tersâne-i ‘Âmire dervâzesinde ver-efrâşte-i çemenistân-ı ‘arûsân olan sâyebân-ı Sidre-âsitân yine bisât-ı sitebrak- nigâr-ı sündüsü-tırâz ile âreste ve esbâb-ı câh u şevket ile minassa-i ribâtü’l-hicâl-i Bihîşt-i berîn gibi müzeyyen ü pirâste kılınp (Vehbî, 2008:5571-2).

Bu sözlerle başlayan paragraf, Vehbî’ye ait bir gazelle devam eder. Anlatımın bu kadar ağır tamlamalarla ve Farsça söz dizime uygun olarak kurulmuş, uzun ve anlaşılması güç olan bu cümlenin kuruluşu, anlatılanın padişahla ilgili olmasına bağlanmalıdır. Zümrelere göre dildeki değişimler dikkat çekicidir. En yüksek katmandaki padişahla ilgili ifadelerde de en ağır dil tercih edilmiştir. Misk ahusuyla gecenin karanlığıyla vb. benzetmelerle ve mecazlarla yüklü olan paragrafta, padişahı ifade etmek için, “ ‘arûs-ı perde-nişîn-i Hurşîd” sözleri kullanılmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

- “Hazretleri *satvet ü iclâl ve sa’âdet ü ikbâl ile zîver-i mesned-i şevket ve revnâk-ı taht-ı ‘azamet olup*” (Vehbî, 2008:572): Tahta oturup.

Padişahın tahta oturmasından söz edilirken, ifade aynı anlama gelen Arapça sözcüklerle pekiştirilmiştir: “*satvet ü iclâl ve sa’âdet ü ikbâl*”. Padişahın tahta oturmasıyla ilgili aşağıdaki örnekte de aynı şekilde “*izz ü iclâl*” kullanımı görülmektedir:

- “[B]a’de salâti’l-magrib deryâ şenliği seyri için, ‘üç anbarlı’-nâm Kapudâne Kalyonu’nda *serîr-ârâ-yı ‘izz ü iclâl oldular*” (Vehbî, 2008:571): Tahta oturdular.
- “[Ç]engiler *bâzîçe-i gûn-â-gûn ile dest-gâh-ı neşât kurdular*” (572-3): Eğlendirdiler.
- “[İ]târe-i kebûter-i ‘ukûl-i erbâb-ı nazar için tahrîk-i kefce-i surin etmege dest urdular” (Vehbî, 2008:573): Etkilemek için.
- “[Ş]umû’-ı tâbân dîde-i mihri hîre ve *şeb-i târiki subh-ı bahâra nazîre eyledi*” (Vehbî, 2008:574): Göğü aydınlattı.
- “[G]ûyâ cemâl-i Leylâ-yı leyle-i zulmâdan perde-i zulmet açılıp” (Vehbî, 2008:575): Hava aydınlanıp.
- “[F]erzend-i *şeytân-pesend*” (Vehbî, 2008:576): Çok çekici.

Gereksiz Sıfatlandırmalar: Hayati Develi, gereksiz sıfatlandırmalarla, anlaşılmayı güçleştiren sıfatları kasteder: “Bu sıfatlandırmaların gereksizliği sadece anlaşılma açısından, yoksa toplumiçi-toplum dışı mesaj değerleri görmezlikten gelinemez” (Develi, 2010: 111).

Aşağıda, metinden seçilen gereksiz sıfatlandırmalar verilmiştir. Bu “gereksiz” sıfatlandırmaların, hitap edilen kimselerin rütbesiyle ilgisi kurulabilir.

- Mecazlı olarak “Mihir”, “Şem” sözleriyle hitap edildiğine yukarıda yer verilen padişaha yönelik bazı gereksiz sıfatlandırmalar şöyle örneklenebilir:
“*arûs-ı perde nişîn-i hurşîd*” (Vehbî, 2008:571).
“*Hudâvend-i serîr-ârâ*” (Vehbî, 2008:571)
“*Şehriyâr-ı bülend-i’tibâr*” (Vehbî, 2008:572).
- Sadrazam: “*Vekîl-i saltanat, Hazret-i Sâhib-i devlet makâm-ı ‘âfîlerin*” (Vehbî, 2008:570).
“*[H]an-sâlar-ı ziyâfetgede-i ikbâl olan Sadr-ı amîmü’n-nevâl Hazretleri*” (Vehbî, 2008:570).
“*[Â]b-ı gevher-i nigîn-i devleti revnâk-efzâ-yı mühr-i vekâlet, pirâyeye-i sadr-ı sadâret; Devletlü, Sa’âdetlü sahib-i devlet, deryâ bidâ’atnü kulzüm-himmet Hazretleri*” (Vehbî, 2008:573).
“*Âsaf-ı hümâ-himmet*” (Vehbî, 2008:573).
- Şehzadeler: “[Ş]eh-zâdegân-ı ‘âlî-tebâr” (Vehbî, 2008:572).
- Şeyhülislam: “*Cenâb-ı Şeyhü’l-İslâm-ı bâhirü’l-ifzâl*” (Vehbî, 2008:570).
- Rakka Valisi ‘Alî Paşa: “*Vâlî-i Rakka Vezîr-i sûtûde-hısâl*” (Vehbî, 2008:570).
“*Rakka Vâlisi Sa’âdetlü Vezîr-i mükerrerem ‘Alî Paşa*” (Vehbî, 2008:573).
- Vali Abdullah Paşa: “*Rûm ili vâlisi Vezîr-i mükerrerem ‘Abdullâh Pâşâ Hazretleri*” (Vehbî, 2008:571).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

- Re'îsü'l-Küttâb Mehemmed Bey: “[P]erverde-i ‘inâyet-i Cihândârî ‘izzetlü Mehemmed Bey” (Vehbî, 2008:571).

“Kethüdâ-yı bülend-ikbâl-i Âsafî Sa’âdetlü Mehemmed Aga Hazretleri” (Vehbî, 2008:573).

- Mustafa Paşa: “Âsaf-ı tigrâyî-me’âsir Sa’âdetlü Tevkî’î Mustafa Pâşâ Hazretleri” (Vehbî, 2008:573).
- Defterdar ve Reis Efendiler: “ ‘İzzetlü Defter-dâr Efendi ve ‘izzetlü Re’îs Efendi Hazretleri” (Vehbî, 2008:573).

Gereksiz sıfatlandırmalar devletin üst düzey görevlilerinin dışında da kullanılmıştır. İsmine çoğu zaman yer verilmeyen cambaz, rakkas, şarkıcı ve çalgıcılar için kullanılan bu gereksiz sıfatlandırmalar, söz konusu kimselerin güzelliklerini ve sanattaki hünerlerini ifade etme amaçlı oluşlarıyla yüksek zümredekiler için kullanılanlardan ayrılırlar: “[R]akkasân-ı gazâlâne-hırâm ve sâzendegân-ı Zühre-endâm ve mutribân-ı dilkeş-terâne ve çengiyân-ı müşa’sa’ çegâne” (Vehbî, 2008:574).

Söz Dizimsel Yapılar: Hayati Develi, özellikle Farsça’dan alınan yardımcı cümle yapıları, ki’li cümleler, çün’lü cümleler ve eylemsilerle kurulmuş eylem gruplarına dönerek uzayıp giden cümleleri söz dizimsel yapılar ile ifade eder. Özellikle eylemsilerle arka arkaya sıralanan uzayıp giden cümlelerin, resmî yazışma dilinin özelliği olarak geliştiğini belirtir (Develi, 2010: 113).

Develi, bilhassa secili metinlerde, denk unsurların sondaki ortak unsurla anlamlandırılabilirdiğinden söz eder (Develi, 2010: 113). Vehbî’nin metninde bu bakımdan oldukça fazla örneğe rastlanır. Bunların bir kısmı şöyle sıralanabilir:

- “[B]î-ta’âb *cevlân* [eyledi] ve bâz’î-i gün-â-gün ile cihânı *hayrân eyledi*” (Vehbî, 2008:568).
- “[B]ir kûzesi *üftân* [olmadın] ve bir katresi *rizân olmadın*” (Vehbî, 2008:568).
- “[P]îş ü peşine egilip kefi desti zemîne *mâlîde* [olur] ve yine dūş-ı refikine çıkıp *kad-keşîde olur* idi” (Vehbî, 2008:568).
- “[V]e dört şimşîri tûlânî *be-hem-beste* [eyleyip] ve birinin nevk-i ser-tûzini şimşîr-i âharın kabzasına *peyveste eyleyip*” (Vehbî, 2008:568).
- “[T]îg-i çârümînün ucunu miyân-ı ebruvânına *ilsâk* [eyledi] ve ol cüvân-ı çâr-ebrû iki kat revnan bağlayıp âheste vü çâpük *refîâr eyledi*” (yazım düzeltilmiş Vehbî, 2008:568).
- “Ve dört kimsenin dūşu üzerinde tahta-pârelerden bir suffa *ibdâ’* [edip] ve bir nâ-dîde bâziçe encmeni *ihtirâ’ edip*” (Vehbî, 2008:569).
- [P]â zi-ser-gerde *karâr* [olduğu hâlde] ve şâgirdi meydânı geşt ü güzâr ettikçe üstâdı şâgirdinin başı üzerinde *nigûn-sâr olduğu hâlde*” (Vehbî, 2008:570).
- “[D]ürretü’-t-tâc-i *ibtihâc* [olan] ve *minassa-pîrâ-yı izdivâcları olan*” (Vehbî, 2008:573).
- “[E]l-hâsıl bu gûne izhâr-ı şâdmânî vü sürûr ve bir mertebe cem’iyyet-i esbâb-ı hubûr var idi *ki* temâşâsı insâmî *hayrân* [eder idi] ve Zühre-i zehrâyı zenne kıyâfeti ile *raksân eder idi*” (Vehbî, 2008:576).

Yukarıdaki örnekte Farsça ki’nin kullanımı da görülmektedir. Metnin incelenen bölümünde “ki” ile kurulan cümlelere şu örnekler de verilebilir:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

- “[B]ir sûtûn-ı mülâmma’-gûn *ki* gûyâ riyâz-ı ‘âlem-i nûrda bir serv-i mevzûn” (Vehbî, 2008:574).
- “[B]ir mertebe cem’iyyet-i esbâb-ı hubûr var idi *ki* temâşâsı insânı hayrân ve Zühre-i zehrâyı zenne kıyâfeti ile raksân eylerdi” (Vehbî, 2008:576).

Farsça’nın söz dizimi unsurlarından “gâh... gâh...” kalıbına uygun cümlelere Vehbî’nin eserinde sıkça karşılaşılr:

- “[G]âh bu çemberi zemînden iki zirâ’ bâlâ bir rismân ta’lik eyleyip bî-meded-i refik dûrdan pertâb ve zihgîrden tîr geçer gibi güzâr u şitâb ederdi ve *gâh* refikinin başında iken cânib-i zahrına eğilip zemîndeki çenberden geçerdî” (Vehbî, 2008:569).
- “[G]âh bir fincân-ı vajgûn ve *gâh* bir şîşe-i sernigûnu” (Vehbî, 2008:569).
- “[G]âh oturdu, *gâh* yattı, *gâh* vajgûn perendeler attı” (Vehbî, 2008:569).
- “[B]aşını kılıçların üzerine koyup *gâh* ağzına ve *gâh* gülûsına mümass eyledi” (Vehbî, 2008:570).
- “[G]âh anlar ile hem-nîşîn-i suffa-i safâ ve *gâh* civarlarında bast-ı ihrâm-ı ârâm eyleyip” (Vehbî, 2008:573).

Metinde söz diziminin eylemsiler, edat ve bağlaçlarla uzayıp gittiği cümlelere şöyle bir örnek verilebilir:

Ve yevm-i mezbûrda de’b-i kadîm üzere sipâh u silâhdâr ve dört bölük agaları ve sipâh u silâhdâr kâtibleri ve mukâbele-i sùvârî ve hulefâları ve ocak-ı mecbûrun zâbitân u çavuşânı velîme-i Sultâniyyeye da’vet ile tekrîm olunmagın esvâb-ı dîvânîleri ile ordularından rakîben müsâfir otagına nüzûl ve agaları imtiyâzen ‘ani’l-gayr lebâce-i rûz-merre ile meclîs-i Âsafî’ye müsûl eyleyip ba’de’l-‘asr hasbe’l-‘âde çâşnî-gîrân libâs-ı dîvânîleri ile nakl-i ta’âm u evânî ettikleri meşhûd oldukta vekîl-i saltanat, Hazret-i Sâhib-i devlet makâm-ı ‘âlîlerin tebdîl ve Şeyhülislâm Efendi ve ‘Alî Pâşâ ve İbrâhîm Pâşâ ve Nişancı Pâşâ ve Defter-dâr Efendi otag-ı ziyâfete kadem-zen-i tebcîl oldular. (Vehbî, 2008:570)

Uzayıp giden bu cümleler, anlaşılabilirliğin güçleşmesinde önemli bir etken olarak düşünölmelidir. Ancak burada ele alınan paragrafın, söz konusu eylemsiler, bağlaçlar ve edatlar kullanılmadan, daha kısa cümlelerle yazılması hâlinde de sade olmayacağı açıktır. Bu duruma Arapça ve Farsça sözcükler, Farsça söz dizimsel yapı ve öğeler ile tamlamaların neden olduğu söylenebilir.

Buraya kadar *Sûrnâme-i Vehbî*’nin seçilen bölümü üzerinde ele alınan yapı özellikleri, eserin yazınsal, hüner gösterme maksatlı bir metin olduğunu ve bu bakımdan üst yazı dili özellikleri gösterdiğini imler. Bununla beraber sıralanan örneklerde, yazınsallığın en belirleyici ögesi olan mecazların kullanımı ile diğer kullanımların zümrelere bağlı olarak yoğunlaştığı veya seyreltiği de tespit edilmiştir.

Devlet büyüklerinin bulunduğu çadırdaki ziyafetten söz eden bu iki cümle, toplumsal zümrelerin ifadeler üzerindeki etkisi bakımından değerlendirilebilir:

Ol mevki’-i me’âlî-eserde dört süfre-i elvân-ni’am pîş-hân-ı âl-gûn-pişgîr-i âsmân gibi gösterde kılınıp süfre-i ûlâda hânsâlar-ı ziyâfetede-i ikbâl olan Sadr-ı amîmü’n-nevâl Hazretleri ve Cenâb-ı Şeyhü’l-İslâm-ı bâhirü’l-ifzâl ve Vâlî-i Rakka Vezîr-i sûtûde hısâl libâs-ı yevmiyyeleri ile ve Sipâh u Silâhdâr Agaları ve Mukâbele-i Sùvârî Efendi destâr-ı ‘âdîleri ile halka-bend-i cem’iyyet ve cümlesine

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

gevher-i ‘âlem-bahâ-yı vücûd-ı Âsâfî ‘imâme-i sübha-i lü’lü-i nişângâh-ı ‘izzet oldu. Süfrefe-i sâniyyede Silâhdâr İbrâhim Pâşâ ve Tevkî’î Mustafâ Pâşâ ve dört aşâğı bölük ağaları ve sipâh u silâhdâr kethudâ vü kâtibleri, ve süfrefe-i sâlisede Defter-dâr Efendi ve aşâğı bölük kethudâ vü kâtibleri, ve süfrefe-i râbî’ada mukâbele halifeleri hem-zânû-yı dâ’ire-i hân-ı ihtirâm oldular. (Vehbî, 2008:570)

Birinci sofrada yer alan sadrazam, şeyhülislam, Rakka valisi, silahdar ağaları ile süvari mukabelecisi, zümrelerine uygun bir sırayla betimlenirler. Bu betimlemede sadrazam anlatılırken mecazlardan ve gereksiz sıfatlandırmalardan yararlanır. Dil, resmileşir ve yazınsallaşır. Bu resmîyet, devlet büyüklerinin rütbelerine göre sıralanmalarını da beraberinde getirir. Sadrazam ile başlayan betimlemeler, daha sonra kademelerine göre diğer isimlere gelir ve bu isimlerden söz edilirken mecazlara yer verilmez. Bununla birlikte şeyhülislama ve Rakka valisine yönelik gereksiz sıfatlandırmalar yapılmıştır. Silahdar ağaları ve süvari mukabelecisinden söz edilirken, herhangi bir gereksiz sıfatlandırmaya gidilmediği de görülür. Bu durum başlı başına sözü edilen kademenin önemine işaret eder. Mecazlar ve gereksiz sıfatlandırmalarla beraber, uzayıp giden tamlamalar da bu cümlelerin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Sadrazamın bulunduğu birinci sofraya uzun uzun anlatılırken, diğer üç sofranın anlatımı, nispeten kısa bir cümleye sıkıştırılmıştır. Burada mecazlara ve gereksiz sıfatlandırmalara da rastlanmaz. Cümlelerin uzaması veya kısalması hüner gösterme yollarına bağlı olarak düşünülebilir. Sonuçta, Hayati Develi’nin “demir leblebi” olarak tanımladığı hüner göstermeye dayalı yazınsal dilin, toplumsal zümrelerle ve tabakalaşmayla doğrudan doğruya ilişkisini kurması, Sûrnâme-i Vehbî’den seçilen bölümde doğrulanmaktadır. Sûrnâme’nin dili ile muhatap kitlesi arasındaki ilişkiye eklenmesi gereken, metin içindeki üst yazı dilini kuran yapıların da betimlenen toplumsal zümrelere göre değişimidir.

KAYNAKÇA

- ARSLAN, Mehmet (1999). **Türk Edebiyatında Manzum Surnâmeler (Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri)**. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- DEVELİ, Hayati (2010). “Söze boğulan tarih: Osmanlı tarih yazıcılığının dili”. **Nesrin İnşası: Düzyazıda Dil, Üslûp ve Türler**. Haz. Hatice Aynur vd. İstanbul: Turkuaz Yayınları. 85-123.
- DURMUŞ, Mustafa. “Klasik Osmanlı Nesrinde Aliterasyon”. **Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**. Volume: 7/1 Winter:2012, www.turkishstudies.net, Doi number: 7827/TurkishStudies.3099. p. 995-1004
- İSEN, Mustafa (2006). “Estetik Nesir”. **Türk Edebiyatı Tarihi 2**. Ed. Talât Sait Halman vd.. İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. 81-90
- KORKMAZ, Gülsüm Ezgi (2004). “Sûrnâmelerde 1582 Şenliği”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Seyyid Vehbi (2008). **Sûrnâme: Sultan Ahmet’in Düğün Kitabı**. Latin harflerine aktaran: Prof. Dr. Mertol Tulum. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

DURGUNAY, B., Sûrnâme-i Vehbî’de Yazınsal Dilin Özellikleri ve Toplumsal Zümrelerin Bu Dil Üzerindeki Etkileri, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/4 Winter 2015, p. 465-476, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7602, ANKARA-TURKEY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/4 Winter 2015

